

**ΠΑΝΕΛΛΑΔΙΚΕΣ ΕΞΕΤΑΣΕΙΣ ΗΜΕΡΗΣΙΟΥ ΚΑΙ
ΕΣΠΕΡΙΝΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΛΥΚΕΙΟΥ
ΔΕΥΤΕΡΑ 14 ΙΟΥΝΙΟΥ 2021
ΕΞΕΤΑΖΟΜΕΝΟ ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΚΑΙ ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑ ΣΥΝΟΛΟ
ΣΕΛΙΔΩΝ: ΠΕΝΤΕ (5)**

ΚΕΙΜΕΝΟ 1

Το αύριο δεν είναι πια αδιαπέραστο πέπλο

Πριν από την κατάρρευση της ιδέας της προόδου, το αύριο ήταν πάντα φωτεινό, ανακουφιστικά καλύτερο από το παρόν, μια εποχή πρωτόγνωρων επιτευγμάτων και θαυμάτων. Η κατάρρευση των μεγάλων αφηγήσεων για το μέλλον, οι ολοκληρωτισμοί του 20^{ού} αιώνα και η ανάδυση σοβαρών παγκόσμιων απειλών ύψωσαν μαύρο τείχος στο αύριο, δίνοντας θέση μόνο στα ατομικά οράματα, συρρίκνωσαν όλες τις προσδοκίες στο τώρα. Όμως, η τελευταία κρίση κατάφερε ένα απροσδόκητο πλήγμα στο παρόν και στη λατρεία του, θυμίζοντας ότι το μέλλον νοηματοδοτεί κάθε μας πράξη, η απαλοιφή του σημαίνει και απαλοιφή όλης της παρελθούσας ανθρώπινης εμπειρίας.

Σε έρευνα του Pew Research Center, περίπου χίλιοι ειδικοί, πρωτοπόροι στην έρευνα και στην καινοτομία, ηγετικές φυσιογνωμίες στην πολιτική και στην οικονομία, ακτιβιστές, σκιαγράφησαν την κανονικότητα του 2025, συμφωνώντας ότι θα είναι περισσότερο τεχνολογική. Το 47% δήλωσε ότι η ζωή θα είναι χειρότερη για τους περισσότερους ανθρώπους. Δίνοντας στο μέλλον το βάρος της σημερινής πραγματικότητας, προέβλεψαν ότι θα έχουν αυξηθεί οι κοινωνικές και φυλετικές ανισότητες, η μαζική επιτήρηση για λόγους ασφαλείας, οι ανελευθερίες, ο αυταρχισμός, αλλά και το ψηφιακό έγκλημα, η ανεξέλεγκτη παραπληροφόρηση, η ψηφιακή προπαγάνδα, η κοινωνική πόλωση, η ρητορική μίσους, οι διενέξεις κρατών. Θα έχει περιοριστεί η δυνατότητα ορθολογικής συζήτησης και χάραξης πολιτικής βάσει τεκμηρίων. Θα έχουν χαθεί θέσεις εργασίας λόγω αυτοματισμού, και μαζί μέρος της ψυχικής υγείας και της κοινωνικής συνοχής.

Το 39% δήλωσε, αντιθέτως, πως το 2025 η ζωή θα είναι καλύτερη για τους περισσότερους ανθρώπους, πιο εύκολη σε έναν τηλε-κόσμο με νέα όπλα κατά αναδυόμενων απειλών, με έξυπνες πόλεις, έξυπνες υπηρεσίες, ασφαλέστερα συστήματα, που θα αναδιατάξουν τα πρότυπα και τους χώρους εργασίας, θα βελτιώσουν την υγειονομική περίθαλψη, την κοινωνική συμβίωση, την οικογενειακή ζωή, θα εξασφαλίσουν καθαρότερο περιβάλλον και υψηλότερη ποιότητα ζωής. Οι κρίσεις ενισχύουν την ενσυναίσθηση εμπρός στα κοινά δεινά, τη θετική κοινωνική απόκριση, είπαν. Ο φόβος γίνεται ένα ανθρώπινο αντανάκλαστικό, ακίνδυνο για την εξάσκηση των πράξεων.

Πάντως, όπως αφηγείται η Ιστορία, δεν επιβεβαιώθηκαν ούτε οι μεγάλοι φόβοι ούτε οι υψηλές προσδοκίες που έτρεφαν οι άνθρωποι ανά τους αιώνες. Προβλέψεις που αναστάτωναν γενιές δεν επαληθεύτηκαν ποτέ.

Όμως το παρόν δεν μας αποτρέπει πια να φανταστούμε το μέλλον, το αντίστροφο. Το αύριο, από αδιαπέραστο πέπλο, γίνεται και πάλι πεδίο εκκόλαψης* προσδοκιών.

Σωρεύουμε δυνάμεις ενάντια στα μελλοντικά ερείπια. Επιμένουμε στην ανάσα της προσμονής, νιώθουμε ήδη τον αέρα της απαντοχής** να καίει τα χείλη μας. Άλλωστε, τι άλλο μπορούμε να κάνουμε;

* εκκόλαψη: (μτφ) η πλήρης διαμόρφωση και εμφάνιση υπό την επίδραση ορισμένου περιβάλλοντος

** απαντοχή: το να περιμένει κανείς να συμβεί κάτι, η ελπίδα, η προσδοκία ευνοϊκής εξέλιξης

Διασκευή από τον ημερήσιο Τύπο (21-03-2021)

ΚΕΙΜΕΝΟ 2

Τι περιμένουν τελικά από τις σπουδές τους, ποιες οι σκέψεις, οι επιθυμίες, τα όνειρα και οι απόψεις τελειοφίτων; «Όταν με ρωτούν με τι θέλω να ασχοληθώ, δεν έχω ποτέ κάποιο συγκεκριμένο επάγγελμα στο μυαλό μου. Θέλω μια δουλειά δημιουργική, ένα εργασιακό περιβάλλον που θα μου επιτρέψει να εξελίσομαι ως άνθρωπος, να ταξιδεύω, να διευρύνω τους ορίζοντές μου, να υπερασπίζομαι τα δικαιώματα όλων των πλασμάτων και να βάλω και εγώ το λιθαράκι μου στη δόμηση μιας κοινωνίας ισότητας» λέει η Τάνια από το 1^ο Γενικό Λύκειο Χανίων. «Από τη μια πλευρά θα ήθελα να αφήσω τη ζωή μου να με οδηγήσει και από την άλλη, ζώντας σε μια χώρα χωρίς σίγουρη επαγγελματική αποκατάσταση, τίποτα δεν είναι βέβαιο. Θα ήθελα να έχω την ευκαιρία να ασχοληθώ πραγματικά με την έρευνα και να ταξιδέψω στο εξωτερικό, όχι για μόνιμη εγκατάσταση. Θα ήθελα να προσφέρω μέσα από το επάγγελμά μου στην κοινωνία, να ξεπληρώσω όλα αυτά που μου πρόσφερε η Ελλάδα, όσο πληγωμένη και αν είναι, και οι άνθρωποι που με μεγάλωσαν και με δίδαξαν» επισημαίνει η Αντωνία.

Όσο για τον επαγγελματικό προσανατολισμό, λέει ο Σπύρος «πρέπει να είναι αναπόσπαστο κομμάτι της σχολικής πορείας, και μάλιστα θα πρέπει να εντάσσεται στο σχολικό πρόγραμμα από το Γυμνάσιο. Όσον αφορά την κοινωνία, το πρόβλημα που παρουσιάζεται λόγω του ελλιπούς επαγγελματικού προσανατολισμού είναι η προτίμηση δημοφιλών επαγγελμάτων και η αδιαφορία προς τα υπόλοιπα. Οι περισσότεροι μαθητές ακολουθούν την πεπατημένη, με αποτέλεσμα τον κορεσμό ορισμένων επαγγελμάτων και την αύξηση της ανεργίας». Ενώ η Αλεξάνδρα συνεχίζει λέγοντας ότι «ως τελειόφοιτοι, βλέποντας την αδυναμία ένταξης στην ελληνική αγορά εργασίας, νιώθουμε εγκλωβισμένοι σε μια χώρα επαγγελματικά υπανάπτυκτη, καθώς τα ποσοστά ανεργίας αυξάνονται και η ανάγκη για επιβίωση υπερβαίνει την ικανοποίηση προσδοκιών και ονείρων. Η αγορά εργασίας σε μεγάλο ποσοστό δεν προσφέρει επαγγελματική ανέλιξη, καταπιέζει τις ανεξάρτητες επιχειρήσεις και τους ελεύθερους επαγγελματίες. Λόγω της δυσμενούς οικονομικής κατάστασης της χώρας, πολλοί νέοι καταλήγουν να συμβιβάζονται με μη επιθυμητές θέσεις εργασίας ή να καταφεύγουν σε άλλες χώρες με περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες».

Διασκευή από τον ημερήσιο Τύπο (24-05-2021)

ΚΕΙΜΕΝΟ 3

Στον Σείριο*

Στον Σείριο υπάρχουνε παιδιά
ποτέ δε βάλαν έγνοια στην καρδιά δεν
είδανε πολέμους και θανάτους και
πάνω απ' τη γαλάζια τους ποδιά φοράν
τις Κυριακές τα γιορτινά τους.

Τις νύχτες που κοιτάν τον ουρανό έν'
άστρο σα φτερό θαλασσινό
παράξενα παιδεύει το μυαλό τους
τους φαίνεται καράβι μακρινό
και πάνε και ρωτάν τον δάσκαλό τους.

Αυτή, τους λέει, παιδιά μου είναι η γη,
του σύμπαντος αρρώστια και πληγή:
εκεί τραγούδια λένε, γράφουν στίχους, κι
ακούραστοι του ονείρου κυνηγοί κεντάνε
με συνθήματα τους τοίχους.

Στον Σείριο δακρύσαν τα παιδιά
και βάλαν από εκείνη τη βραδιά
μιαν έγνοια στη μικρούλα τους καρδιά.

* Σείριος: το όνομα ενός φωτεινού αστεριού

Νίκος Γκάτσος, *Κείμενα της νεώτερης λογοτεχνίας (και απόψεις για την ποίηση)*, Γ. Σπανός κ.ά, 1987

Θέμα Α

A1 . Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της δεύτερης παραγράφου του Κειμένου 2 «Όσο για τον επαγγελματικό προσανατολισμό... με περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες» (60-70 λέξεις).

Μονάδες 15

Θέμα Β

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω περιόδους λόγου, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη **Σωστό** ή **Λάθος**:

- α.** Προτού αμφισβητηθεί η έννοια της προόδου, οι άνθρωποι έβλεπαν με αισιοδοξία το μέλλον.
- β.** Κατά την τελευταία κρίση, κλονίστηκε η πίστη στο παρόν.
- γ.** Σύμφωνα με την έρευνα, το 47% δήλωσε ότι στο μέλλον θα μειωθεί η

ανεξέλεγκτη παραπληροφόρηση.

- δ. Δεν επαληθεύτηκαν ποτέ ιστορικά τα πολύ απαισιόδοξα ή τα πολύ αισιόδοξα σενάρια για την πορεία του ανθρώπου.
- ε. Το παρόν δεν μας επιτρέπει πλέον να οραματιστούμε το μέλλον.

Μονάδες 10

- B2. α.** Να γράψετε δύο τίτλους που να αποδίδουν το περιεχόμενο του Κειμένου 2, έναν με κυριολεκτική κι έναν με μεταφορική χρήση της γλώσσας (μονάδες 8).
- β.** Τι επιδιώκεται με τη χρήση στατιστικών στοιχείων στο Κείμενο 1 (μονάδες 3) και τι με την εκτεταμένη χρήση μαρτυριών στο Κείμενο 2 (μονάδες 4);

Μονάδες 15

- B3.** Πρόθεση της συντάκτριας του Κειμένου 1 , στην τελευταία παράγραφο «Όμως το παρόν... μπορούμε να κάνουμε;», είναι να ευαισθητοποιήσει τους/τις αναγνώστες/αναγνώστριες. Να αναφέρετε τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει τον στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6), και να εξηγήσετε τη λειτουργία της καθεμιάς από αυτές στο κείμενο (μονάδες 9).

Μονάδες 15

Θέμα Γ

- Γ1.** Γιατί, κατά τη γνώμη σας,
«Στον Σείριο δακρύσαν τα παιδιά
και βάλαν από εκείνη τη βραδιά
μιαν έγνοια στη μικρούλα τους καρδιά.»;
Να απαντήσετε, αξιοποιώντας τρεις (3) διαφορετικούς κειμενικούς δείκτες του ποιήματος.
Θα ήσαστε ικανοποιημένοι/ες ή δυσαρεστημένοι/ες, αν ζούσατε, όπως τα παιδιά στον Σείριο και γιατί;
(150-200 λέξεις)

Μονάδες 15

Θέμα Δ

- Δ1.** Σε μια νεανική ιστοσελίδα δημοσιεύονται τα Κείμενα 1 και 2 και καλείσαι, αφού τα μελετήσεις, να απαντήσεις με ένα άρθρο (350-400 λέξεις), στην ίδια ιστοσελίδα, στα παρακάτω ερωτήματα:
- α)** Με ποια εφόδια πιστεύεις ότι θα μπορέσεις να αντιμετωπίσεις τον κόσμο στην περίπτωση που επιβεβαιωθούν οι ανησυχίες που περιγράφονται στην παράγραφο 2 του Κειμένου 1;
  - β)** Με ποιες συγκεκριμένες δράσεις, κατά τη γνώμη σου, θα μπορούσατε εσείς οι νέοι να βελτιώσετε τον κόσμο;

Μονάδες 30

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

Θέμα Α

A1 . Να αποδώσετε περιληπτικά το περιεχόμενο της δεύτερης παραγράφου του Κειμένου 2 «Όσο για τον επαγγελματικό προσανατολισμό... με περισσότερες επαγγελματικές ευκαιρίες» (60-70 λέξεις). Μονάδες 15

Μέσα από τον βιωματικό λόγο των τελειόφοιτων μαθητών προκύπτει η επαγγελματική ανασφάλεια και αβεβαιότητα των νέων. Αναγκαίος θεωρείται ο επαγγελματικός προσανατολισμός, καθώς η έλλειψη του παγιδεύει σε στερεοτυπικές επιλογές επομένως σε κορεσμό συγκεκριμένων επαγγελμάτων οπότε και στην ανεργία. Αυτή ακριβώς η απειλή της ανεργίας ματαιώνει τους νεανικούς στόχους, οδηγεί τους νέους να συμβιβάζονται προκειμένου να επιβιώσουν ή και να επιλέγουν τη μετανάστευση.

Θέμα Β

B1. Να επαληθεύσετε ή να διαψεύσετε, με βάση το Κείμενο 1, τις παρακάτω περιόδους λόγου, γράφοντας στο τετράδιό σας, δίπλα στο γράμμα που αντιστοιχεί σε κάθε περίοδο, τη λέξη Σωστό ή Λάθος:

α. Προτού αμφισβητηθεί η έννοια της προόδου, οι άνθρωποι έβλεπαν με αισιοδοξία το μέλλον.

β. Κατά την τελευταία κρίση, κλονίστηκε η πίστη στο παρόν.

γ. Σύμφωνα με την έρευνα, το 47% δήλωσε ότι στο μέλλον θα μειωθεί η ανεξέλεγκτη παραπληροφόρηση.

δ. Δεν επαληθεύτηκαν ποτέ ιστορικά τα πολύ απαισιόδοξα ή τα πολύ αισιόδοξα σενάρια για την πορεία του ανθρώπου.

ε. Το παρόν δεν μας επιτρέπει πλέον να οραματιστούμε το μέλλον. Μονάδες 10

α. Σωστό

β. Σωστό

γ. Λάθος

δ. Σωστό

ε. Λάθος

B2. α. Να γράψετε δύο τίτλους που να αποδίδουν το περιεχόμενο του Κειμένου 2, έναν με κυριολεκτική κι έναν με μεταφορική χρήση της γλώσσας (μονάδες 8).

Κυριολεκτικός τίτλος: Οι επαγγελματικές επιδιώξεις και προβληματισμοί των νέων. / Οι προβληματισμοί των νέων για την επιλογή επαγγέλματος / Οι επαγγελματικές ανησυχίες των νέων κ.ά

Μεταφορικός τίτλος: Επάγγελμα: όνειρα και εφιάλτες / Δύσκολη η κατάκτηση του επαγγελματικού ονείρου/ Το δύσκολο επαγγελματικό ταξίδι κ.ά

β. Τι επιδιώκεται με τη χρήση στατιστικών στοιχείων στο Κείμενο 1 (μονάδες 3) και τι με την εκτεταμένη χρήση μαρτυριών στο Κείμενο 2 (μονάδες 4); Μονάδες 15

Στο 1^ο κείμενο χρησιμοποιούνται στατιστικά στοιχεία. Με αυτά:

α) καταγράφονται τα αποτελέσματα της έρευνας (ενημέρωση)

β) φανερώνονται οι διαφορετικές προσεγγίσεις για το μέλλον: απαισιόδοξες (47%) και αισιόδοξες (39%), αν και «ιστορικά» δεν επαληθεύονται ούτε οι μεν ούτε οι δε, κατά την αρθρογράφο

γ) αποτυπώνεται η συμφωνία όλων για την κυριαρχία της τεχνολογίας

Γενικότερα λειτουργούν ως τεκμήρια και προσδίδουν εγκυρότητα και αξιοπιστία.

Στο 2^ο κείμενο ανθολογούνται μαρτυρίες τελειόφοιτων μαθητών. Με αυτές απαντιέται το αρχικό ερώτημα του κειμένου σχετικά με τις «σκέψεις, τα όνειρα, τις επιθυμίες τους...». Οπότε:

α) βιωματικότητα, αμεσότητα

β) τεκμήριο για τις νεανικές σκέψεις

γ) συναισθηματική ένταση, εξασφάλιση της ανταπόκρισης των αναγνωστών

B3. Πρόθεση της συντάκτριας του Κειμένου 1 , στην τελευταία παράγραφο

«Όμως το παρόν... μπορούμε να κάνουμε;», είναι να ευαισθητοποιήσει τους/τις αναγνώστες/αναγνώστριες. Να αναφέρει τρεις (3) διαφορετικές γλωσσικές επιλογές με τις οποίες επιτυγχάνει τον στόχο της, παραθέτοντας τα αντίστοιχα χωρία (μονάδες 6), και να εξηγήσει τη λειτουργία της καθεμιάς από αυτές στο κείμενο (μονάδες 9). Μονάδες 15

Στην τελευταία παράγραφο του άρθρου η συγγραφέας επιδιώκει να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες για την ανάγκη να οραματίζονται ή και να σχεδιάζουν το μέλλον. Γι' αυτό αξιοποιεί ποικίλες εκφραστικές επιλογές. Ενδεικτικά

α) Το α' πληθυντικό πρόσωπο (« να φανταστούμε», «Σωρεύουμε»...) για να δείξει ότι το μέλλον μάς αφορά όλους, είναι συλλογική ευθύνη.

β) Συνοπτοδηλωτική/ μεταφορική και εικονοπλαστική χρήση του λόγου (το αύριο αδιαπέραστο πέπλο, πεδίο εκκόλαψης προσδοκιών, μελλοντικά ερείπια, ανάσα προσμονής, τον αέρα της απαντοχής). Π.χ. με τις μεταφορές και την αντίθεση «Το αύριο, από αδιαπέραστο πέπλο, γίνεται και πάλι πεδίο εκκόλαψης προσδοκιών» φαίνεται το ανανεωμένο και αναγκαίο ενδιαφέρον για το μέλλον.

γ) Ρητορικό ερώτημα: « Άλλωστε... κάνουμε;» συναισθηματικός τόνος, «συμβουλή», εμπύχωση σχετικά με το μέλλον

Θέμα Γ

Γ1. Γιατί, κατά τη γνώμη σας,

«Στον Σείριο δακρύσαν τα παιδιά και βάλαν από εκείνη τη βραδιά

μιαν έγνοια στη μικρούλα τους καρδιά.»;

Να απαντήσετε, αξιοποιώντας τρεις (3) διαφορετικούς κειμενικούς δείκτες του ποιήματος.

Θα ήσαστε ικανοποιημένοι/ες ή δυσαρεστημένοι/ες, αν ζούσατε, όπως τα παιδιά στον Σείριο και γιατί; (150-200 λέξεις) Μονάδες 15

Μέσα από την αντίθεση της ανέμελης, γεμάτης αθωότητας ζωής των παιδιών σε άλλο άστρο και της γης –«πληγής του σύμπαντος» το ποίημα καταλήγει στην τελευταία στροφή να δείξει το τραύμα, αλλά και την αξία της γνώσης και της ενσυναίσθησης. Στην ουσία πρόκειται για το ταξίδι της ενηλικίωσης, το πέρασμα από την παιδική αθωότητα στην ενήλικη πίκρα, γνώση και ελπίδα. Τα παιδιά του Σείριου (όπως είναι ο τίτλος του ποιήματος ο οποίος επαναλαμβάνεται στην τελευταία στροφή) τα άπλερα και αμόλυντα από το κακό έρχονται σε επαφή με τη γνώση. Το μακρινό, γοητευτικό άστρο, που μοιάζει ανάλαφρο «σα φτερό θαλασσίνο» αποκαλύπτεται από τον δάσκαλο με όλη την ασχήμια του ως «αρρώστια και πληγή». Αλλά και με όλη την ομορφιά: οι άνθρωποι τραγουδούν, γράφουν στίχους, ονειρεύονται ακούραστα, αγωνίζονται. Τώρα πια η «γνώση» καταργεί τη μακάρια αθωότητα και τα παιδιά του Σείριου «δακρύζουν», αλλά και μυούνται στη ζωή και στις αντιφάσεις της.

Όσο και να μοιάζει θελκτική μια παραδείσια ζωή μέσα στην απόλυτη αθωότητα και ανεμελιά, η αυθεντική ζωή με τους καημούς και τις πληγές της -την αγριότητα, την εχθρότητα, τον θάνατο- μπορεί να είναι συναρπαστική. Γιατί οι άνθρωποι βρίσκουν τη δύναμη να ονειρεύονται, να δημιουργούν, να αγωνίζονται. Έτσι, ώστε να συγκινούν και να εμπνέουν.

Ή και αντίθετα

Θα ήταν εξάισια μια ζωή αθώα, αμόλυντη από το κακό, παραδεισένια.....

Θέμα Δ

Δ1. Σε μια νεανική ιστοσελίδα δημοσιεύονται τα Κείμενα 1 και 2 και καλείσαι, αφού τα μελετήσεις, να απαντήσεις με ένα άρθρο (350-400 λέξεις), στην ίδια ιστοσελίδα, στα παρακάτω ερωτήματα:

α) Με ποια εφόδια πιστεύεις ότι θα μπορέσεις να αντιμετωπίσεις τον κόσμο στην περίπτωση που επιβεβαιωθούν οι ανησυχίες που περιγράφονται στην παράγραφο 2 του Κειμένου 1;

β) Με ποιες συγκεκριμένες δράσεις, κατά τη γνώμη σου, θα μπορούσατε εσείς οι νέοι να βελτιώσετε τον κόσμο;

Είδος κειμένου: άρθρο σε ιστοσελίδα

Πομπός: μαθητής/ μαθήτρια

Αποδεκτές: νέοι/ νέες

Τίτλος: «Οι νέοι στον σύγχρονο κόσμο: εφόδια και δράσεις»

Εισαγωγή: αναφορά στα προβλήματα του σύγχρονου κόσμου, με αφορμή το α' κείμενο

A. Εφόδια

- πλούσια και πολύπλευρη γνώση
- κριτική σκέψη
- σεβασμός, ανεκτικότητα

B. Δράσεις

- ενεργή συμμετοχή στα κοινά
- αγωνιστικότητα, περιορισμός της αυθαιρεσίας, σεβασμός των δικαιωμάτων
- συνεργασία
- συμμετοχή σε κοινωνικά και ψηφιακά δίκτυα

ΣΧΟΛΙΑ

Τα θέματα είναι σχετικά προσιτά.

Ωστόσο

α) τα δύο κείμενα ελάχιστα συνομιλούν μεταξύ τους

β) οι ερωτήσεις του Β θέματος αποκλίνουν από αυτές που προβλέπουν το ΠΣ και οι οδηγίες του ΙΕΠ με μικρή εξαίρεση τη Β3.

γ) Η παραγωγή λόγου (Δ θέμα) έρχεται από το παρελθόν του μαθήματος. Δεν «πατάει» και δεν αντλεί υλικό από τα κείμενα αναφοράς. Ευνοείται έτσι η παθολογία του μαθήματος που ωθεί τους μαθητές να αποστηθίζουν έτοιμες ιδέες.

δ) Οι ενδεικτικές απαντήσεις της ΚΕΕ θα αποτελέσουν πρόβλημα αν δεν αντιμετωπιστούν όπως ακριβώς τιτλοφορούνται «ενδεικτικές». Οι περισσότερες περιορίζονται στην αόριστη αναπαραγωγή της θεωρίας και δεν σχετίζονται με τα κείμενα αναφοράς.